
**ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА**

УДК 351.84

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2020-1-28>**Бакуліна О.С.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва, фінансів та оподаткування
Житомирської філії Університет державної фіскальної служби України**Леган І.М.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету «Житомирська політехніка»**Bakulina Oksana**

University of the State Fiscal Service of Ukraine (Zhytomyr branch)

Lehan Iryna

State University «Zhytomyr Polytechnic»

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ****ORGANIZATIONAL-LEGAL BASIS OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN THE FIELD OF PROVIDING SOCIAL SECURITY OF UKRAINE**

У статті розглянуто сутність поняття «соціальна безпека», її теоретичні аспекти та рівні. З'ясовано роль соціальної безпеки в системі національної безпеки країни. Конкретизовано визначення категорії «соціальна безпека». Досліджено правові засади державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки. Встановлено, що починаючи з 2004 р. у законах, програмах, стратегіях та концепціях були відсутні напрями та заходи із соціальної безпеки, а єдине офіційне визначення терміна міститься лише в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Розглянуто основні соціальні небезпеки та загрози національним інтересам суспільства у соціальній сфері. Окреслено структурні елементи процесу управління соціальною безпекою, до яких віднесено: суб'єкти, об'єкти, принципи формування та забезпечення соціальної безпеки; механізми та інструменти державної політики щодо забезпечення соціальної безпеки.

Ключові слова: держава, державне управління, соціальна політика, соціальна безпека, соціальні загрози.

В статье рассмотрена сущность понятия «социальная безопасность», ее теоретические аспекты и уровни. Выяснена роль социальной безопасности в системе национальной безопасности страны. Конкретизировано определение категории «социальная безопасность». Исследованы правовые основы государственного управления в сфере обеспечения социальной безопасности. Установлено, что начиная с 2004г. в законах, программах, стратегиях и концепциях отсутствовали направления и мероприятия по социальной безопасности, а единственное официальное определение термина содержится только в Методических рекомендациях по расчету уровня экономической безопасности Украины. Рассмотрены основные социальные опасности и угрозы национальным интересам общества в социальной сфере. Определены структурные элементы процесса управления социальной безопасностью, к которым отнесены: субъекты, объекты, принципы формирования и обеспечения социальной безопасности; механизмы и инструменты государственной политики по обеспечению социальной безопасности.

Ключевые слова: государство, государственное управление, социальная политика, социальная безопасность, социальные угрозы.

The article deals with the essence of the concept of «social security», its theoretical aspects and levels. The role of social security in the national security system of the country is clarified. The definition of the category «social security» is specified. The legal principles of public administration in the field of social security are investigated. It has been established that, since 2004, laws, programs, strategies and concepts lacked directions and measures on social security, and the only official definition of the term is contained only in the Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine. We define the system of public administration in the field of social security as a set of public administration bodies, officials of the state, who carry out the development and implementation of administrative decisions that influence the interests, values of the person, by attracting the intellectual, spiritual, material, financial potential of the country for the purpose of detection, prevention and neutralization of threats to the national interests of society. The main social dangers and threats to the national interests of society in the social sphere are considered. Structural elements of the process of social security management are outlined, which include: subjects, objects, principles of formation and provision of social security; mechanisms and instruments of public policy on social security. It is established that the social security of the state depends on the efficiency and quality of public administration, which should be aimed at implementing the policy of social and economic development of the state; improving the legal framework of public policy in this field; defining, in the priorities, directions and measures, national and regional strategies for the development of provisions aimed at ensuring social security; Separation of social security into a separate component of national security of the country and its management. The latter indicates that the main focus of public administration should be on the development of a set of measures and tools capable of destroying the old mechanism, which blocks the possibility of effective action in the social security system.

Key words: state, public administration, social policy, social security, social threats.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інтеграція України у європейський простір та трансформаційні процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та культурній площині, потребують формування нового типу суспільних відносин, які неможливо здійснити без розвитку людських ресурсів і забезпечення їхньої безпеки. Оскільки, згідно з Конституцією України, «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю» [6]. Слід також зазначити, що в умовах сьогодення серед основних проблем у сфері забезпечення соціальної безпеки можна виокремити: низький рівень якості життя, соціальної захищеності, зростання безробіття, низьку якість робочої сили, загострення демографічної кризи, кризи системи охорони здоров'я, прояви духовної і моральної деградації суспільства, що приводить до руйнування людського, трудового та інтелектуального потенціалу. З огляду на це, ключовими наслідками у контексті вирішення вищезазначених проблем стає упровадження нових підходів до державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки, залучення всіх членів суспільства до створення соціальних інституцій та підвищення адаптивності управлінських структур до змін зовнішнього і внутрішнього середовищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем забезпечення соціальної безпеки присвячено праці відомих учених Л. Весельської, М. Волгіна, В. Гошовської,

А. Колота, В. Куценка, Е. Лібанової, Є. Ніколаєва, О. Новікової, Г. Ситника, В. Трощинського, В. Удовиченка, А. Халецької, О. Чепурного та інших. Механізмам державного управління у сфері соціальної безпеки та соціального розвитку приділяли увагу такі науковці, як В. Бакуменко, О. Бобровська, В. Бульба, А. Дегтяр, І. Дегтярьова, С. Домбровська, Д. Єлагін, Д. Карамишев, Є. Карташов, О. Пономаренко, Г. Ситник, Л. Сізнцова, В. Скуратовський, О. Фурсін та інші. Однак, незважаючи на безперечні досягнення науковців, слід наголосити на необхідності дослідження проблем, які виникли в системі державного управління процесами забезпечення соціальної безпеки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз організаційно-правових засад державного управління соціальною безпекою України та визначення комплексу заходів для здійснення ефективних дій у системі соціальної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна безпека як невід'ємний складник національної безпеки «виникає як соціальний феномен у процесі розв'язання суперечності між такою об'єктивною реальністю, як небезпека, і потребою соціального індивідуума, соціальних груп і спільнот запобігати їй, локалізувати чи усунути наслідки небезпеки, реалізувавши свої соціальні інтереси найадекватнішими засобами» [7].

У науковій літературі поняття «соціальна безпека» трактується вченими по-різному: як інтегральне поняття, що позначає стан і здатність держави і суспільства до ефективного

функціонування соціальної сфери, запобігання деструктивним явищам і процесам, збереження і розвитку умов, засобів і способів соціалізації людей, дотримання в суспільстві і державі їхнього способу життя, добробуту, невід'ємних прав і свобод, духовно-моральних цінностей [9]; стан гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз» [16]; стан захищеності соціальних інтересів населення від загроз щодо його соціального стану та рівня життєзабезпечення, за якого відбувається збереження та розвиток людського потенціалу, просте чи розширене відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності [5]. Зважаючи на це, система забезпечення соціальної безпеки включає державні та недержавні інститути, метою створення та функціонування яких є організація процесу управління загрозами, небезпеками і гарантування прогресивного розвитку національних інтересів і добробуту суспільства.

У світовій практиці вперше поняття «соціальна безпека» окреслюється у нормативно-правовому акті міждержавного значення – Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН (1948 р.) Зокрема, у статті 22 закріплено, що «кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав у економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави» [3]. Окрім того, соціальну безпеку як безпеку особистості, що включає в себе право людей на свободу від страху та нужди і передбачає вжиття відповідних всебічних превентивних заходів з метою зміцнення захисту та розширення прав і можливостей всіх людей і громади розглянуто у Концепції безпеки людини, яка була запроваджена у системі ООН [18]. Центральне місце у Концепції належить свободі (емансипації) людини як ключової цінності для всебічного розвитку. З огляду на вищезазначене, можна дійти висновку, що соціальна безпека розглядається крізь призму безпеки особистості, охоплює соціальне забезпечення, право на вільну працю і культурний розвиток та включає комплекс гарантованих на національному рівні прав людини, які вимагають спільних міждержавних зусиль із його захисту.

Натомість в Україні сутність поняття «соціальна безпека» започатковано у Декларації про державний суверенітет України (1990 р.). У Декларації визначено, що соціальна безпека – це «стан гарантованої правової та інституцій-

нальної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи і суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз» [2]. Особливо суттєвим є те, що прямий вплив на соціальну безпеку через визначені основні загрози національним інтересам і національній безпеці України в соціальній та гуманітарній сферах простежувався також у Законі України «Про основи національної безпеки України» (2003 р.) [14].

Слід зазначити, що вагоме значення для України у сфері забезпечення соціальної безпеки має співробітництво з Євросоюзом у межах Європейської соціальної хартії (2007 р.) та прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 рр.» [12]. Ратифікація хартії поставила завдання не лише щодо адаптації національного законодавства до її норм, а й щодо впровадження соціальних стандартів у сферах праці, зайнятості, освіти, професійної підготовки та перепідготовки, медичної та соціальної допомоги, захисту сім'ї, дітей, підтримки людей з обмеженими можливостями тощо.

У 2007 р. на законодавчому рівні визначено поняття «соціальна безпека» як такий стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. У 2015 р. поняття «соціальна безпека» було більш уточнено та визначено як «стан розвитку держави, за якого держава здатна забезпечити гідний і якісний рівень життя населення незалежно від віку, статі, рівня доходів, сприяти розвитку людського капіталу як найважливішої складової частини економічного потенціалу країни» [11].

Вагомим зразком апроксимації у сфері соціального законодавства є прийнятий План дій «Україна – Європейський Союз» (2005 р.) [10], у межах якого були передбачені заходи щодо зниження рівня бідності та підвищення рівня зайнятості. Зазначені заходи було спрямовано на істотне зменшення кількості населення, що перебуває за межею бідності та посилення соціальної інтеграції, включаючи стабілізацію системи освіти, охорони здоров'я та інших соціальних послуг для всіх верств населення, недискримінаційне ставлення до працівників-мігрантів (працевлаштування та умови праці). Однак, як і з Європейською соціальною хартією, не всі заходи було реалізовано.

Наступним актом із регулювання соціальної безпеки у межах міжнародного співробітництва стала Угода про асоціацію між Україною і ЄС (2014 р.) [17]. Цим нормативним актом підтверджується важливість забезпечення

регулювання соціальної сфери у світі, зокрема, визнається важливість якнайповнішого врахування економічних, соціальних та екологічних інтересів не тільки свого відповідного населення, а й прийдешніх поколінь та гарантується, що економічний розвиток, екологічна та соціальна політика підтримується спільно. Угода про асоціацію між Україною і ЄС визначає стратегічні орієнтири та посилює співробітництво щодо забезпечення гідної праці, політики зайнятості, безпечних та здорових умов праці, соціального діалогу, соціального захисту, соціального залучення, гендерної рівності та недискримінації, а також підтримання міжнародної безпеки і стабільності. Крім того, для імплементації деяких актів законодавства ЄС у соціальній сфері Кабінетом Міністрів України було визначено низку Директив (2015 р.) [15], що зобов'язують безпосередньо через національне законодавство вжити заходів, які спрямовані на досягнення визначених цілей у сфері забезпечення соціальної безпеки.

У Стратегіях національної безпеки України визначені: основні загрози та ключові завдання політики національної безпеки у внутрішній сфері, зокрема у соціально-гуманітарній сфері (2007 р.); основні засади захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави (2012 р.); основні вектори розвитку країни (відповідальність і соціальна справедливість, безпека держави, бізнесу та громадян) (2015 р.). Проте Стратегії не містять визначення терміна «соціальна безпека». Отже, починаючи з 2004 р. у законах, програмах, стратегіях та концепціях були відсутні напрями та заходи із соціальної безпеки, а єдине офіційне визначення терміна міститься лише в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Окрім того, не згадується про соціальну безпеку і у Законі України «Про національну безпеку України» (2018 р.) [13], а державна політика у сферах національної безпеки й оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо. З огляду на вищезазначене, управління соціальною безпекою має стати невід'ємною складовою частиною галузі державного управління.

Виділяють такі рівні управління соціальною безпекою: нанорівень (соціальна безпека особи); мікрорівень (соціальна безпека підприємства); мезорівень (регіональна соціальна безпека); макрорівень (національна соціальна безпека). Саме від вирішення соціальних проблем на всіх рівнях соціальної безпеки залежить рівень соціальної стабільності у суспільстві, якісний рівень життя населення, а також ство-

рення реальних передумов для подальшого економічного розвитку [4].

До структурних елементів процесу управління соціальною безпекою можна віднести суб'єкти, об'єкти, принципи формування та забезпечення соціальної безпеки; механізми та інструменти державної політики щодо забезпечення соціальної безпеки. Об'єктами забезпечення соціальної безпеки виступають інтереси та цінності людини, суспільства, держави. Суб'єктами соціальної безпеки є органи законодавчої влади, центральні й місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання та громадяни. Кожен із елементів у процесі дослідження може розглядатися як самостійна підсистема (складова частина системи, у якій можна виокремити інші складники). Таким чином, до переваг вивчення державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки як системи слід віднести можливість дослідження її компонентів та взаємозв'язків між ними, визначення впливу чинників зовнішнього і внутрішнього середовища [1].

У зв'язку з вищезазначеним систему державного управління у сфері забезпечення соціальної безпеки визначаємо як сукупність органів державного управління, посадових осіб держави, які здійснюють розроблення і реалізацію управлінських рішень, що здійснюють вплив на інтереси, цінності людини за допомогою залучення інтелектуального, духовного, матеріального, фінансового потенціалу країни з метою виявлення, попередження та нейтралізації загроз національним інтересам суспільства. До основних загроз у цьому контексті відносимо: низький рівень та якість життя, бідність, майнову диференціація населення, духовну та моральну деградацію суспільства, звуження доступу громадян до медицини і культури, низьку якість робочої сили тощо. Однак, на жаль, соціальні небезпеки та загрози не є об'єктом уваги інститутів влади та не передбачені у правовому полі України. Саме тому державне управління у сфері забезпечення соціальної безпеки першочергово має бути спрямоване на забезпечення таких умов, за яких відбувається реалізація національних інтересів у соціальній сфері та сталий прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави.

Висновки з цього дослідження. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про те, що соціальна безпека держави залежить від ефективності та якості державного управління, яке має бути спрямоване на реалізацію політики соціально-економічного розвитку держави; удосконалення нормативно-правової бази державної політики у цій сфері;

визначення у пріоритетах, напрямках та заходах державних і регіональних стратегій розвитку положень, спрямованих на забезпечення соціальної безпеки; включення стратегічних положень із соціальної безпеки до чинної Стратегії національної безпеки України до 2030 р.; виокремлення соціальної безпеки в окремі

складник національної безпеки країни й управління нею. З огляду на це, головна увага під час здійснення державного управління має бути сконцентрована на розробленні комплексу заходів та інструментів, які здатні зруйнувати старий механізм, що блокує можливість ефективних дій у системі соціальної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бакуліна О.С. Мотивація персоналу сільськогосподарських підприємств в умовах реалізації євроінтеграційних пріоритетів: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Житомир, 2015. 211 с.
2. Декларація про державний суверенітет України: прийнята Верховною Радою Української РСР від 16 липня 1990 р. / *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
3. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголош. резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 26.09.2019).
4. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та загрози в контексті взаємозв'язку з економічною безпекою. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 16. С. 126–130.
5. Коленда Н.В. Соціальна безпека населення та її основні складові. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2013. URL: <http://www.sworld.com.ua> (дата звернення: 22.09.2019).
6. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Краус Н.М. Соціальна безпека на різних рівнях економічної агрегації. *Економіка і регіон*. 2013. № 5. С. 189–193.
8. Лєган І.М. Соціально-економічна модель забезпечення конкурентоспроможності робочої сили як необхідна умова інтелектуально-кадрового розвитку підприємств. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. Вип. 2(19). С. 164–168.
9. Основы социального государства: учеб. пособие / по ред. Я.А. Маргулян. Москва: Юрайт, 2016. 138 с.
10. План дій «Україна – Європейський Союз»: схвалено Кабінетом Міністрів України від 12 лютого 2005 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (дата звернення: 26.09.2019).
11. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 // База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення: 26.09.2019).
12. Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 рр.: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 р. № 450-р // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/450-2015> (дата звернення: 26.09.2019).
13. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018. № 2469-VIII / *Офіційний вісник України*. 2018. № 55. С. 51. Ст. 1903.
14. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 р. / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.
15. Про схвалення розроблених Міністерством соціальної політики планів імплементації деяких актів законодавства ЄС: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 р. № 34-р // База даних «Законодавство України». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247892146> (дата звернення: 26.09.2019).
16. Сиченко О.О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Державне управління*. 2012. Вип. 174. С. 34–38.
17. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27 червня 2014 р. // База даних «Законодавство України». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 26.09.2019).
18. Human Development Report: Adopted by the United Nations Development Programme. New York: Oxford University Press, 1994. 136 p.

References:

1. Bakulina O.S. (2015). *Motyvatsiia personalu silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh realizatsii yevrointehratsiinykh priorytetiv* [Staff motivation at agricultural enterprises under the conditions of implementing the European integration priorities] (PhD Thesis), Zhytomyr, Zhytomrskyi natsionalnyi ahroekolohichnyi universytet.

2. Declaration of State Sovereignty of Ukraine. (1990, July 16). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 31, 429.
3. Zagalna deklaraciya prav lyudini. priinyata i progoloshena v rezolyucii 217 a (III) generalnoi asamblei vid 10 grudnya 1948 r. [Universal Declaration of Human Rights. Adopted and proclaimed by resolution 217 A (III) of the General Assembly on 10 December 1948]. Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (accessed 26 September 2019).
4. Kalnytska M.A. (2017). Sotsialna bezpeka: poniattia ta zahrozy v konteksti vzaimozv'язku z ekonomichnoiu bezpekoiu [Social Security: Concepts and Threats in the Context of Relationship with Economic Security]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 16, pp. 126–130.
5. Kolenda N.V. (2013). Sotsialna bezpeka naselennia ta yii osnovni skladovi [Social security of the population and its main components]. Modern directions of theoretical and applied researches Available at: <http://www.sworld.com.ua> (accessed 22 September 2019).
6. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 30, 141.
7. Kraus N.M. (2013). Sotsialna bezpeka na riznykh rivniakh ekonomichnoi ahrehatsii [Social security at different levels of economic aggregation]. *Ekonomika i rehion*, no. 5, pp. 189–193.
8. Lehan I.M. (2019). Sotsialno-ekonomichna model zabezpechennia konkurentospromozhnosti robochoi syly yak neobkhidna umova intelektualno-kadrovoho rozvytku pidpriemstv [Socio-economic model of ensuring the competitiveness of the workforce as a necessary condition for the intellectual and personnel development of enterprises.]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 2(19), pp. 164–168.
9. Margulyan Ya.A. (Ed.). (2016). *Osnovy sotsial'nogo gosudarstva* [Fundamentals of the welfare state]. Moskva: Yurayt.
10. Plan dii «Ukraina – Yevropeyskyi Soiuz»: skhvaleno Kabinetom Ministriv Ukrainy vid 12.02.2005 [Action Plan «Ukraine – European Union» dated February 12, 2005]. Available at: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_693 (accessed 26 September 2019).
11. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku Ukrainy vid 29.10.2013 № 1277 [On approval of Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development of Ukraine dated October 29, 2013 No. 1277]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (accessed 26 September 2019).
12. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo zabezpechennia vykonання polozhen Yevropeiskoi sotsialnoi khartii (perehliantoi) na 2015–2019 rr.: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.05 2015 № 450-r [On approval of the plan of measures to ensure the implementation of the provisions of the European Social Charter (revised) for 2015–2019: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 14, 2015 No. 450-p]. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/450-2015> (accessed 26 September 2019).
13. Law of Ukraine on the National Security of Ukraine № 2469-VIII. (2018, June 21). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*, 55, 1903.
14. Law of the Fundamentals of National Security of Ukraine № 2469-VIII. (2003, June 19). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 39, 351.
15. Pro skhvalennia rozroblenykh Ministerstvom sotsialnoi polityky planiv implementatsii deiakykh aktiv zakonodavstva YeS: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21.02.2015 № 34-r [On approval of plans for implementation of certain acts of EU legislation developed by the Ministry of Social Policy: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated January 21, 2015 No. 34-p]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/247892146> (accessed 26 September 2019).
16. Sychenko O.O. (2012). Sotsialna bezpeka v systemi natsionalnoi bezpeky derzhavy [Social security in the national security system of the state]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly*, vol. 174, pp. 34–38.
17. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnyimi derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014 [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part dated 27 June, 2014]. Available at: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (accessed 26 September 2019).
18. Human Development Report: Adopted by the United Nations Development Programme. New York: Oxford University Press, 1994. 136 p.